

סוגיית תגרי לוד

כתיב בתורה 'אל תונו איש את אחיו', יש איסור הונאה במקח וממכר.

המשנה מביאה שני דינים באונאה:

שיעור האונאה - בכמה נמכר המקח יותר או פחות ממחירו. לחכמים אונאה שישית, לר' טרפון אונאה שליש.

זמן - כמה זמן יכול המתאנה לחזור בו מהמקח או לדרוש את הסכום שהתאנה. לחכמים: עד שיראה לתגר או לקרובו. לר' טרפון: כל היום¹. ולאחר זמן זה, אין המתאנה יכול לחזור ולתבוע את המאנה.

בגמ', זה רק לגבי התאנה לוקח, אולם בהתאנה מוכר יכול לחזור לעולם.

יש ג' סוגי אונאה: נקוט דוגמא של חפץ השווה 60 שקלים, ששישית מהסכום הזה הוא 10 שקלים.

סוג האונאה	דוגמה	הדין
'פחות משתות' בלשון הסוגיה 'מחילה'	אם נמכר החפץ ב 51 שקלים, נתאנה מוכר, אם נמכר ב 69 שקלים נתאנה לוקח	מחול, חכמים קבעו שפחות משתות יש מחילה ² . ובסוגיא נדון האם מחילה מיד במקח, או מחילה לאחר זמן, ועד זמן המחילה יכול לדרוש דמי האונאה, אולם אינו יכול לחזור בו מהמקח.
'שתות' בלשון הסוגיה 'אונאה'	נמכר ב 50 נתאנה מוכר, נמכר ב 70 נתאנה לוקח.	למשנה ומהלך הסוגיא: ביד המתאנה להחליט אם רוצה ביטול מקח או לקבל את המעות שהתאנה. למסקנת הסוגיא: אין יכולים לחזור בהם, אלא יכול לתבוע את דמי ההונאה.
'יותר משתות' בלשון הסוגיה 'ביטול מקח'	נמכר ב 49 נתאנה מוכר, נמכר ב 71 נתאנה לוקח.	ביטול מקח: בידי שני הצדדים לדרוש את ביטול המקח.

המשנה מדברת רק בדין אונאה, ולגבי זה ברור כרגע לגמ' שהדין שהמתאנה יכול או לחזור בו, או לדרוש את דמי האונאה, ולגבי זמן, לרבנן עד שיראה, ולר' טרפון כל היום.

לגבי יותר מאונאה ברור שהדין 'ביטול מקח', ולגבי פחות מאונאה, ברור שהדין הוא 'מחילה', אלא שלגבי שני האונאות הללו, הזמנים שלהם לא ידועים לנו, האם נאמר זמנים שונים לגבי פחות או יותר מ'אונאה', מנסה הגמ' להוכיח מהמשנה, שתגרי לוד מלכתחילה שמחו בר"ט, ולאחמ"כ חזרו לדעת רבנן.

מהלך הגמ' לדעת רש"י

תגרי לוד 'שמחו' עם דין ר"ט שה'אונאה' היא לא שתות מהמקח אלא שליש, ז"א מבחינת מחיר הוא נתן מרווח גדול יותר, לאחמ"כ 'חזרו', כיון שר"ט הוסיף דין, שנותן גם מרווח גדול יותר של זמן למתאנה לחזור ולתבוע את המאנה, לכך תגרי לוד העדיפו את רבנן, שאומנם נותנים מרווח קטן יותר במחיר, אבל גם לא נותנים הרבה זמן למתאנה לחזור בו.

ע"פ זה מחשבנת הגמ' את הדינים, אם אמרינן דין מסויים, האם מובן מדוע שמחו, ומדוע חזרו.

מביאה הגמ' סבריה פחות משליש לר' טרפון כפחות משתות לרבנן³ ז"א מה שרבנן סוברים לגבי פחות משתות, שזה מחילה, סובר ר"ט שזה עד שליש, ז"א עד שליש זה מחילה (ועד שליש כולל פחות משתות, שתות עצמה, ויותר משתות עד שליש).

מסתפקת הגמ', לרבנן, במקרה והאונאה פחות משתות שהדין הוא מחילה, האם מיד עם המקח הווי מחילה, או שנותנים לו זמן עד שיראה לתגר או לקרובו.

מקשה הגמ' אם במחילה נותנים לו זמן, מה ההבדל בין 'מחילה' ל'אונאה', ודוחה שעדיין יש הבדל כיון שבאונאה יכול המתאנה או לחזור בו או לדרוש את דמי האונאה, ו'במחילה' - פחות משתות, על צד הספק של הגמ' שהדין הוא עד שיראה, זה שיוכל רק לדרוש דמי אונאה, ולא שיוכל לחזור בו מהמקח.

¹ הרדב"ז מובא בשיטמ"ק מדייק מלשון כל היום, שזה עד סוף אותו יום, ולא כ"ד שעות, ואף שאם נעשה המקח בערב לכא' זה פחות מעד שיראה, ובסוגיה ברור שעד שיראה הוא פחות זמן מסוף היום, מ"מ בדרך כלל המקח וממכר היה בעיקר בבוקר.

² ודנו באחרונים אם הווי כמו אנן שהדי, או שכך מסתבר, ונפק"מ אם עדיין לא שילם, ומוחזק בכסף.

³ ובשיטמ"ק ד"ה סבריה מסביר, שכך משמע מלשון המשנה, הורה ר"ט בלוד האונאה שמונה כסף, כלשון רבנן האונאה ארבעה כסף.

מנסה הגמ' להוכיח מהמשנה, אם אנו אומרים שלרבנן ב'מחילה' עד שיראה, ולר"ט כל היום, מובן למה חזרו לדברי רבנן. טבלה א'

בדברי הגמ': א"א בשלמא פחות משתות לרבנן בכדי שיראה וכו' להסביר שהמשנה מובנת אם אמרינן שמחילה היא לא מיידיית, אלא לרבנן עד שיראה, ולר"ט כל היום						א' 1
א	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
לר"ט	דין	קנה ומחזיר אונאה	קנה ומחזיר אונאה	קנה ומחזיר אונאה	יד מתאנה עליונה	
	זמן	כל היום	כל היום	כל היום	כל היום	
עדיפות	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	
הכרעה	חזרו לדברי רבנן, כיון שזמן קצר יותר לחזרה, עדיף ממקח וודאי בזמן ארוך. מלכתחילה שמחו: כיון שלא היה לר"ט זמן ארוך, ובין שתות לשליש לר"ט מקח וודאי					

אבל אם נאמר שפחות משתות לרבנן הווי מחילה מיד, לכאורה לא מובן מדוע חזרו לדברי רבנן, הרי היה עדיף להם ר"ט, למרות שנתן למתאנה שהות של כל היום לחזור: טבלה ב'

בדברי הגמ': אלא א"א פחות משתות לרבנן לאלתר הווי מחילה וכו' להסביר שאם אמרינן מחילה לאלתר, לא מובן מדוע חזרו לדברי רבנן, הרי עדיין עדיף ר"ט						א' 2
ב	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
לר"ט	דין	מחילה	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	
	זמן	מיד	מיד	מיד	כל היום	
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	
הכרעה	ר"ט עדיף, למרות שביותר משליש רבנן עדיפים, כיון שיותר משליש לא שכח, וגם יכולים להזהר להונות בפחות מזה.					

דוחה הגמ' את ההכרח הנ"ל, ומסבירה, שההבנה הראשונה שלמדנו 'סברוה' אינה, אלא מחלוקת ר"ט ורבנן שונה, מלכתחילה הבנו שר"ט סובר עד שלישי מחילה, ועכשיו מסבירה הגמ' שלא כך, אלא לר"ט עד שתות מחילה, שתות עצמה אונאה, וחולק ר"ט על רבנן ביותר משתות עד שלישי, ועל שלישי בדיוק, שלרבנן זה כבר נחשב לביטול מקח, ולר"ט זה עדיין אונאה, ואם כך, ההכרח הקודם יורד, כיון שאם כך המחלוקת, יש להם סיבה להעדיף את דברי רבנן: טבלה ג'

בדברי הגמ': משתות ועד שלישי לר"ט כשתות עצמה לרבנן דמי לדחות את ההכרח שפחות משתות לא הווי מחילה מיד, ולמרות שהווי מחילה מיד, רבנן עדיפים.						ב'
ג	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
לר"ט	דין	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	
	זמן	מיד	כל היום	כל היום	כל היום	
עדיפות	שווים	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	
הכרעה	רבנן עדיפים, כיון שנותנים זמן קצר לחזרה, ואין הבדל כ"כ בין ביטול מקח לאונאה, לכך אין עדיפות לר"ט.					

א"כ, יוצא שחייבים להעמיד שהדין בביטול מקח הוא שלעולם יכולים לחזור בהם, וההכרח הוא כך, אם אמרינן שביטול מקח לעולם חוזר, מובן מדוע מעיקרא שמחו תגרי לוד בדין ר"ט: טבלה ד'

בדברי הגמ': תפשוט דביטול מקח לרבנן לעולם חוזר, שכיון דאמר להו ר"ט היא אונאה שמחו להסביר לפי הטבלה הקודמת, אם אמרינן ביטול מקח לעולם, מובן מדוע שמחו.						ג' 1
ד	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	לעולם	לעולם	לעולם	
לר"ט קודם כל היום	דין	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	
	זמן	מיד	עד שיראה	עד שיראה	לעולם	
עדיפות	שווים	שווים	ר"ט: מוגבל בזמן	ר"ט: מוגבל בזמן	שווים	
הכרעה	ר"ט עדיף, לעומת רבנן שבין שתות לשליש לעולם יכול לחזור					

ואותו דבר לפי ההעמדה שביטול מקח לעולם חוזר, מובן מדוע לבסוף חזרו לדברי רבנן: טבלה ה'.

בדברי הגמ': כי אמר להו כל היום חזרו המשך של הטבלה הקודמת, אחרי שמובן מדוע שמחו, מסבירה הגמ' מדוע חזרו לרבנן.						ג' 2
ה	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	לעולם	לעולם	לעולם	
לר"ט	דין	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	
	זמן	מיד	כל היום	כל היום	לעולם	
עדיפות	שווים	רבנן: זמן קצר	ר"ט: זמן מוגבל	ר"ט: זמן מוגבל	שווים	
הכרעה	רבנן עדיפים, שבשתות הזמן קצר לחזרה, למרות ר"ט בין שתות לשליש, א. בין שתות לשליש ההבדל הוא בין לעולם לכל היום, וזה לא הבדל שאם לא חזר כל היום לא יחזור לעולם. ב. יותר משתות לא שכיחא.					

וכאן מגיעה ההכרח, אבל אם לא אמרין ביטול מקח לעולם חוזר, א"כ מדוע בכלל שמחו תגרי לוד בדין ר"ט מעיקרא: טבלה ו'

בדברי הגמ': דאי ס"ד דביטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, במאי שמחו להסביר שלפי טבלה ב', אם לא אמרין בביטול מקח לעולם, מדוע שמחו בר"ט מלכתחילה.						ג' 3
ו	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
לר"ט קודם כל היום	דין	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	
	זמן	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
עדיפות	שווים	שווים	לא נחשב הבדל	לא נחשב הבדל	שווים	
הכרעה	קודם דין כל היום לר"ט, אין כ"כ הבדל בינו לרבנן, ובין שתות לשליש לרבנן ביטול מקח ולר"ט אונאה, אין זו טובה להם.					

דוחה הגמ' את ההכרח, ומשנה שוב את דין ר"ט, ומסבירה, עד עכשיו הבנו שלר"ט פחות משתות מחילה, שתות ויותר משתות עד שליש הווי אונאה, לא כך הם הדברים, אלא שתות עצמה מחילה הווי⁴, אי"כ, בפחות משתות לשניהם מחילה, ביותר משליש לשניהם ביטול מקח, חולקים רבנן ור"ט בשני זמנים, בשתות עצמה לרבנן אונאה, לר"ט מחילה, ביותר משתות עד שליש, ושליש עצמו, לרבנן ביטול מקח, לר"ט אונאה, ואם כך, אין את ההכרח הנ"ל שביטול מקח לעולם חוזר, כיון שמובן מדוע שמחו מעיקרא בדברי ר"ט: טבלה ז':

בדברי הגמ': שמחו בשתות עצמה, דלר"ט מחילה ולרבנן אונאה. דחיית ההכרח שביטול מקח לעולם, אלא אף אם ביטול מקח עד שיראה, עדיין שמחו בשתות עצמה, שלר"ט הווי מחילה.						ד' 1
ז	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
לר"ט קודם כל היום	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	
	זמן	מיד	מיד	עד שיראה	עד שיראה	
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	לא נחשב הבדל	לא נחשב הבדל	שווים	
הכרעה	ר"ט עדיף, שיש מחילה גם בשתות, לכך שמחו.					

והבנו מדוע שמחו, ונשלים מדוע חזרו לדברי רבנן: טבלה ח':

כהמשך לדברי הגמ' להכי שמחו, בשתות עצמה, הסבר: לפי זה ששתות עצמה לר"ט מחילה, מדוע חזרו לדברי רבנן						ד' 2
ח	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח	
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	
לר"ט	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	
	זמן	מיד	מיד	כל היום	כל היום	
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	
הכרעה	רבנן עדיפים, כיון שהרווח לר"ט בשתות עצמו, הוא מאוד מצומצם לשתות עצמה, (והרוצה להונות יעשה בפחות משתות) ⁵					

⁴ ואף שלא מוזכר שר"ט חלק בזה, מסביר הפנ"י, העמידו חכמים, כמו שבאונאה היקל וסבר שזה עד שתות, כך במחילה היקל וסבר שזה כולל שתות עצמה. ע"פ התוס'.

⁵ לכאורה קשה, שהרי בטבלה ה' אמרנו שלא מתייחסים ליותר משתות כשיש לנו שיקול נוסף של פחות משתות או שתות, כיון שלא שכיחא, ומדוע כאן הכרענו שעדיף להם ההטבה של רבנן ביותר משתות, מההטבה של ר"ט בשתות עצמה, ומבאר הריטב"א ששם בטבלה ה' הרווח שיש ביותר משתות הוא מועט, כיון שהרווח שם הוא בין לעולם לכל היום, וזה כבר אמרנו שאין כ"כ הבדל (מי

עד כאן ספק ראשון בגמ'

סיכום ביניים יוצא, שיש לנו ג' אפשרויות להעמיד את מחלוקת רבנן ור"ט, ואין הכרח לשום צד.

אפשר להעמיד כטבלאות א', ה', ח'.

בטבלה א' אין הכרח אם ביטול מקח לעולם, כיון ששמחו וחזרו לא היה בגלל ביטול מקח.

בטבלה ה' יש הכרח שביטול מקח הוא לעולם, שהרי ההבדל בין ר"ט לרבנן הוא ביותר משתות, וממילא שמחו בביטול מקח בטבלה ח' אין הכרח לביטול מקח אם לעולם חוזר, כיון ששמחו בשתות עצמה, ולא ביותר משתות.

עוברת הגמ' לדון בספק נוסף, האם בביטול מקח לעולם חוזר, או גם בזה עד שיראה.

אם מחילה עד שיראה (טבלה א'), ואם שתות עצמה מחילה לר"ט (טבלה ח') יש ספק

אולם אם מחילה לאלתר, ומשתות ועד שלישי אונאה (טבלה ה') - אין ספק, ולא על זה דיברה הגמ'.

איבעיא להו ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר או דלמא בכדי שיראה לתגר או לקרובו

מקשה הגמ' אם אמרינן ביטול מקח עד שיראה, מה ההבדל בין אונאה לביטול מקח⁶, ועונה שבאונאה רק המתאנה יכול לחזור בו מהמקח, ובביטול מקח שניהם יכולים לחזור.

מוכיחה הגמ' מדברי המשנה ששמחו וחזרו, וממשיכה הגמ' כפי שהעמדנו עד עכשיו, מחילה לאלתר, ושתות לר"ט מחילה, ומסבירה, אם אנו מעמידים שביטול מקח הוא עד שיראה, ולא לעולם, מובן מדוע שמחו וחזרו: טבלה ט':

ה' 1	בדברי הגמ': א"א בשלמא בטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, ולר"ט כל היום משום הכי חזרו להוכיח שביטול מקח לא לעולם, כך מובנת המשנה:				
ט	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
לר"ט	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	מיד	כל היום	כל היום
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר
הכרעה	רבנן עדיפים, כיון שהרווח לר"ט בשתות עצמו, הוא מאוד מצומצם לשתות עצמה, (והרוצה להונות יעשה בפחות משתות) ולכתחילה שמחו, שהיה רק עדיפות לר"ט בשתות עצמה				

אולם אם אמרינן ביטול מקח הוא לעולם, לא מובן מדוע חזרו: טבלה י'

אלא ע"כ מנסה להוכיח הגמ' שביטול מקח הוא לא לעולם, אלא יש לו זמן, עד שיראה.

(כאן רש"י משנה מההעמדה, ומעמיד לר"ט שתות אונאה, ולא מחילה כמו באי אמרת הקודם, ומסביר, כל מה שהעמדנו לעיל שלר"ט שתות מחילה, זה דוחק, והעמדנו מהכרח, שאל"כ מדוע שמחו מעיקרא בר"ט, אבל במקרה ואנו מעמידים בביטול מקח לרבנן לעולם חוזר, שוב אין אנו צריכים לדחוק, וחוזרים להעמיד ששתות לר"ט אונאה)

ה' 2	בדברי הגמ': אלא א"א בטול מקח לרבנן לעולם חוזר, אחאי חזרו בדר"ט ניחא להו דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא להסביר שאין לומר שביטול מקח הוא לעולם, שאם כך, מדוע חזרו לרבנן, הרי ר"ט עדיף:				
י	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש
לרבנן	דין	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	עד שיראה	לעולם	לעולם	לעולם
לר"ט	דין	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	כל היום	כל היום	לעולם
עדיפות	שווים	רבנן: זמן קצר	ר"ט: זמן מוגבל	ר"ט: זמן מוגבל	שווים
הכרעה	ר"ט עדיף, כיון שמגביל בזמן בין שתות לשליש, ולרבנן זה לעולם, למרות שרבנן עדיפים בשתות עצמה, יכולים להזהר שלא להגיע לשתות (ושתות זה מאוד מצומצם). בטבלה ה' 1 נקטנו בר"ט שתות מחילה, וכאן שתות אונאה, מסביר רש"י להעמיד בר"ט שתות מחילה זה דוחק, בטבלה ה' הוכרחנו להעמיד כך דאלי"כ במאי שמחו מעיקרא, אבל אם אמרינן ביטול מקח לעולם, מובן ששמחו משום יותר משתות שלא לעולם, לכך לא העמדנו כאן שתות מחילה.				

דוחה הגמ', לא מתייחסים לביטול מקח כיון שזה לא מצוי, ולכך מתייחסים בטבלה האחרונה לשתות עצמה, שלרבנן עדיף

שלשיטתם רק עד שיראה, ולא מתייחסים לביטול מקח ששם ר"ט עדיף, ומוסיף רש"י גם אם קרה אונאה ביותר משתות, חוזרים לסברה המקורית שאין הבדל בין לעולם לכל היום, שאם לוקח לא חזר כל היום, לא יחזור יותר.

שלא חוזר כל היום, (לא חוזר לעולם), אבל כאן הרווח גדול, שהרי ההבדל כאן הוא בין עד שיראה לכל היום, שהוא הבדל גדול, ועדיף מהרווח שיש בשתות עצמה שהוא בצמצום של בדיוק שתות.

⁶ ומסביר הפנ"י, אין לומר שבאמת אין הבדל בין אונאה לביטול מקח, שהרי לעיל העמדנו (וע"פ ההעמדה הזו ספק הגמ' כאן) שלר"ט משתות ועד שלישי הווי אונאה, ואם נאמר שאין הבדל, אז במה חולק ר"ט על חכמים, ואין לומר שחולק בשתות עצמה, ויותר משתות זה באמת לא מחלוקת, שהרי ר"ט לא אמר דין זה כלל, אלא הסברנו לעיל שאם מיקל באונאה, מיקל גם במחילה, ז"א שבאונאה מיקל, א"כ וודאי שלרבנן יש הבדל בין אונאה לביטול מקח.

מהלך הגמ' לדעת תוס'

לדעת רש"י ההעמדה שר"ט סובר שתות עצמה מחילה, זה רק בתרוץ שמחו בשתות עצמה, ושואל תוס' א"כ מדוע הגמ' לא נקטה אותו לשון דלעיל כששינתה בדעת ר"ט, והייתה צריכה לומר מי סברת וכו', לכך לא היה נוח לתוס' בדעת רש"י, וחולק, וסובר שמלכתחילה כשהגמ' העמידה מי סברת עד שלישי לר"ט, כפחות משתות לרבנן, כבר אז הבינה הגמ' ששתות עצמה לר"ט מחילה.

לפי זה מסביר תוס' את מהלך הגמ' כך:

בדברי הגמ': משתות ועד שלישי לר"ט כשתות עצמה לרבנן דמי לדחות את ההכרח שפחות משתות לא הויא מחילה מיד, ולמרות שהויא מחילה מיד, רבנן עדיפין.						ב' לתוס'
ג	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	ג
לרבנן	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
לר"ט	דין	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	מיד	כל היום	כל היום	כל היום
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר			
רבנן עדיפין, כיון שבין שתות לשליש זמן קצר לחזרה, למרות שלר"ט בשתות עדיף, שתות הוא מצומצם.						הכרעה
בדברי הגמ': תפשוט דביטול מקח לרבנן לעולם חוזר, דכיון דאמר להו ר"ט הויא אונאה שמחו להסביר לפי הטבלה הקודמת, אם אמרינן ביטול מקח לעולם, מובן מדוע שמחו.						ג' לתוס'
ד	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	ד
לרבנן	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	מיד	עד שיראה	לעולם	לעולם	לעולם
לר"ט קודם כל היום	דין	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	מיד	עד שיראה	עד שיראה	לעולם
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	ר"ט: זמן מוגבל	ר"ט: זמן מוגבל	שווים	
ר"ט עדיף, א. דבין שתות לשליש יכול לחזור רק עד שיראה, ב. גם שתות עצמה מחילה מיד.						הכרעה
בדברי הגמ': כי אמר להו כל היום חזרו המשך של הטבלה הקודמת, אחרי שמובן מדוע שמחו, מסבירה הגמ' מדוע חזרו לרבנן.						ג' לתוס'
ה	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	ה
לרבנן	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	מיד	עד שיראה	לעולם	לעולם	לעולם
לר"ט	דין	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	מיד	כל היום	כל היום	לעולם
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: מוכר גם חוזר	רבנן: מוכר גם חוזר	רבנן: מוכר גם חוזר	שווים
רבנן עדיפין, כיון שמשותות עד שלישי יש אפשרות גם למוכר לחזור, וזה עדיף על ר"ט בשתות, דשתות דבר מצומצם, ובין שתות לשליש, אין נפקותא בין לעולם לכל היום, שאם לא חזר כל היום לא יחזור לעולם.						הכרעה
בדברי הגמ': דאי ס"ד דביטול מקח לרבנן בכדי שיראה לתגר או לקרובו, במאי שמחו להסביר שלפי טבלה ג', אם לא אמרינן בביטול מקח לעולם, מדוע שמחו בר"ט מלכתחילה.						ג' לתוס'
ו	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	ו
לרבנן	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
לר"ט קודם כל היום	דין	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
עדיפות	שווים	רבנן: מוכר גם חוזר	רבנן: מוכר גם חוזר	רבנן: מוכר גם חוזר	שווים	
רבנן עדיפין, כיון שמשותות עד שלישי, גם המוכר יכול לחזור, טפי מר"ט דשתות הוא מצומצם, ואין רווח כ"כ.						הכרעה
בדברי הגמ': שמחו בשתות עצמה, דלר"ט מחילה ולרבנן אונאה. דחיית ההכרח שביטול מקח לעולם, אלא אף אם ביטול מקח עד שיראה, עדיין שמחו בשתות עצמה, שלר"ט הויא מחילה.						ד' לתוס'
ז	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש	ז
לרבנן	דין	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	זמן	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
לר"ט קודם כל היום	דין	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	זמן	מיד	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: מוכר גם חוזר	רבנן: מוכר גם חוזר	שווים	
חוזרת הגמ' מהסברה בטבלה דו, ומכריעה שר"ט עדיף, שיש מחילה בשתות, טפי מרבנן למרות שגם המוכר יכול לחזור.						הכרעה

ד' 2 לתוס' ח	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש
לרבנן	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	מיד	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
לר"ט	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	מיד	מיד	כל היום	כל היום	כל היום
עדיפות	שווים	ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר
הכרעה	רבנן עדיפים, כיון שנותנים פחות זמן לחזרה ביותר משתות והילך, למרות הרווח לר"ט בשתות, דשתות הוא מצומצם לשתות עצמה, (והרוצה להונות יעשה בפחות משתות)				

איבעיא להו ביטול מקח לרבנן לעולם חוזר או דלמא בכדי שיראה לתגר או לקרובו

היה קשה לתוס', לשיטתו⁷ שהגמ' במי סברת כבר העמידה בשתות עצמה לר"ט מחילה, א"כ, לעיל הגמ' כבר הביאה את כל האפשרויות לגבי ביטול מקח אי לעולם או עד שיראה, בטבלאות ג' ד' בדעת תוס', א"כ מה הגמ' מקשה.

לכך מסביר תוס', המקשן בגמ' איבעיא להו חזר להעמדה הראשונה בגמ', הוא סובר שפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן, שהרי אין ג' אפשרויות, מהרגע שהגמ' שינתה את ההעמדה בר"ט, היא סברה שתות מחילה לר"ט, ובוזה הגמ' כבר דנה לעיל אם ביטול מקח לעולם, אלא צריך לחזור להעמדה השניה שיש לנו, שפחות משליש לר"ט כפחות משתות לרבנן, וגם חייבים להעמיד שמחילה היא לא לאלתר, שהרי אם מחילה לאלתר מדוע חזרו לדברי רבנן כטבלה ב'. וע"פ זה מעמיד את הגמ':

ה' 1 לתוס' ט	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש
לרבנן	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה	עד שיראה
לר"ט	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	כל היום	כל היום	כל היום	כל היום	כל היום
עדיפות	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר
הכרעה	רבנן עדיפים, כיון שזמן קצר לחזרה, עדיף ממקח ודאי. ומעיקרא שמחו, כיון שלא היה הפרש בזמנים, ולר"ט בפחות משליש, אין חזרה במקח, רק החזרת מעות.				

ה' 2 לתוס' י	פחות משתות	שתות	בין שתות לשליש	שליש	יותר משליש
לרבנן	מחילה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח	ביטול מקח	ביטול מקח
	עד שיראה	עד שיראה	לעולם	לעולם	לעולם
לר"ט	מחילה	מחילה	יד מתאנה עליונה	יד מתאנה עליונה	ביטול מקח
	כל היום	כל היום	כל היום	כל היום	לעולם
עדיפות	רבנן: זמן קצר	רבנן: זמן קצר ר"ט: מחול הכל מיד	רבנן: זמן קצר ר"ט: זמן מוגבל	רבנן: זמן קצר	שווים
הכרעה	ר"ט עדיף, שיש מחילה בסוף היום עד שלישי, ולרבנן חוזר לעולם מיותר משתות. ומדוע חזרו לרבנן. דוחה הגמ' שיותר משתות לא שכיח, לכך שתות ופחות יותר משמעויות, ובוזה רבנן עדיפים, ואף אם שכיח, אין הבדל בין לעולם לכל היום.				

ותוס' נשאר בקושיה על דבריו, שהרי הגמ' נוקטת לשון 'בדר"ט ניהא להו טפי דקא משוי להו אונאה כל היום ותו לא' לפי תוס' הרי כאן אנחנו מעמידים שר"ט סובר עד שלישי מחילה, ומדוע הגמ' אומרת משוי להו אונאה, צ"ל משוי להו מחילה, שהרי לעיל הגמ' נקטה לשון זו, על אונאה, ולא על מחילה.

לקבלת הקובץ, הערות והארות, ניתן לשלוח מייל: TGRLOOD@GMAIL.COM

⁷ לשיטת רש"י יש העמדה נוספת, שאין לתוס', שהיא משתות ועד שלישי אונאה לר"ט, כולל שתות עצמה, ועל זה הגמ' דנה לעיל אם יש הכרח שביטול מקח לעולם, ועכשיו הגמ' דנה באפשרות ששתות לר"ט מחילה, האם ביטול מקח לעולם, אבל לפי תוס' אין כזו העמדה, א"כ הגמ' לעיל כבר דנה בזה.